

Сергієнко А.М.

Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.А.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
ЗВО «Державний торговельно-економічний університет»
м. Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми є надзвичайно високою з огляду на сучасні реалії та виклики, з якими стикається держава: зростання воєнних злочинів, тероризму, колабораціонізму та мародерства вимагає швидкої адаптації кримінального законодавства для забезпечення національної безпеки та правопорядку. Війна вимагає нових підходів у кримінальному праві та міжнародному співробітництві.

Реалізація кримінально-правової політики України в умовах повномасштабної війни є надзвичайно складним і багатогранним процесом. З одного боку, правова система має забезпечити ефективний контроль за новими видами злочинів, що з'явилися в умовах війни, такими як колабораціонізм. З іншого боку, вона повинна підтримувати верховенство права, гарантувати права людини і не допускати надмірних обмежень свобод.

Війна породила нові види правопорушень, такі як поширення дезінформації та пропаганди та порушення міжнародного гуманітарного права, які потребують відповідного кримінально-правового реагування. У цьому контексті українське законодавство посилює покарання за такі злочини шляхом збільшення термінів ув'язнення, підвищення штрафів та посилення умов для обмеження прав осіб, визнаних винними у вчиненні цих злочинів. Зміни також включають введення нових статей, що охоплюють певні види злочинів воєнного часу, такі як фінансування тероризму та співпраця з окупаційними військами.

З початку широкомасштабної війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України, до Кримінального кодексу України було внесено значну кількість змін. Це було зумовлено необхідністю адаптації законодавства до нових реалій та забезпечення ефективного нагляду за різними видами злочинів, пов'язаних з агресією. Було введено нову статтю [1], яка передбачає кримінальну відповідальність за співпрацю або допомогу окупаційній владі та офіційне заперечення збройної агресії Росії проти України. Додаткова стаття криміналізує мародерство, незаконне поводження з вибуховими речовинами, поширення неправдивих відомостей, що загрожують безпеці держави, та інші правопорушення, пов'язані з веденням воєнних дій. Внесено зміни, спрямовані на прискорення досудового розслідування та судового розгляду у справах про воєнні злочини.

Під час війни виникає низка проблем правоохоронної діяльності. Серед них - брак доказів через бойові дії та руйнування, труднощі з ідентифікацією підозрюваних, ризик неправдивих звинувачень, перевантаженість правоохоронних органів та обмежений доступ до правосуддя для певних категорій осіб. Балансування між необхідністю боротьби зі злочинністю та захистом прав людини є одним із найскладніших викликів. Війна загрожує стабільності правової системи. Для її збереження необхідно вжити заходів для забезпечення незалежності судів, запобігання політичному втручанням в судову владу та захисту прав адвокатів. Україна посилює співпрацю з міжнародними організаціями, такими як Міжнародний кримінальний суд, з метою притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні воєнних злочинів. Важливою частиною

політики у сфері кримінальної юстиції є забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права. Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію щодо найтяжчих міжнародних злочинів, зокрема геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів, і може накладати міжнародні санкції на осіб, причетних до воєнних злочинів, з метою заохочення співпраці у розслідуванні. Її різновидом є універсальна юрисдикція – право держав здійснювати кримінальну юрисдикцію, що базується виключно на правовій природі злочину безвідносно місця скоєння цього злочину, громадянства злочинця або жертви або будь-якого іншого зв'язку з державою, що здійснює таку юрисдикцію [2]. Процесуальні та правоохоронні особливості воєнного стану відображають необхідність швидкого та ефективного реагування на правопорушення, пов'язані з військовими діями та загрозами національній безпеці.

В умовах воєнного стану можуть застосовуватися спрощені процедури розгляду справ, зокрема у військових судах та спеціалізованих судах. Це необхідно для швидкого вирішення справ, пов'язаних з національною обороною, національною безпекою та злочинами проти держави. Правоохоронні органи, зокрема поліція, Служба безпеки України та прокуратура, отримали розширені повноваження для боротьби зі злочинністю, що закріплено в ч. 1 ст. 16 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» [3]. Це включає спрощені процедури затримання підозрюваних, більше можливостей для використання оперативних та слідчих інструментів, а також посилення нагляду за дотриманням закону в особливих випадках. В умовах воєнного стану деякі права і свободи, такі як свобода пересування [4], зібрань і вираження поглядів, можуть бути обмежені з метою забезпечення безпеки і підтримання порядку, але такі обмеження повинні бути обґрунтованими і тимчасовими.

Одним із головних завдань держави в умовах воєнного стану є протидія колабораціонізму, коли загроза внутрішньої нестабільності стає особливо серйозною. Співпраця з державами-окупантами становить пряму загрозу суверенітету та обороноздатності держави. Це і передача ворогу стратегічної інформації, і матеріальна підтримка окупаційних сил, і участь у діяльності, спрямованій на послаблення державної влади. Правоохоронні органи беруть активну участь у виявленні та розслідуванні фактів колабораціонізму. Для виявлення осіб, які співпрацюють з окупаційними військами, вони використовують такі оперативні та слідчі інструменти, як прослуховування телефонних розмов, моніторинг комунікацій та використання інформаторів.

Після звільнення окупованих територій важливо підтримувати правопорядок і притягати до відповідальності колабораціоністів, не допускаючи при цьому переслідування невинних цивільних осіб. Однак реалії окупації територій України свідчать про масовий характер фізичного та психологічного примусу місцевого населення з боку російських окупантів: катівні, «підвали», масові поховання тощо. І все це відбувається на фоні фізичного знищення «незгодних» з окупаційною владою, що має на меті передусім залякування якомога більшої частини населення [5]. Це вимагає ретельного розслідування дій кожного підозрюваного, а також створення необхідних умов для відновлення правопорядку на цих територіях.

Роль правоохоронних органів у підтримці правопорядку є особливо важливою в період воєнного стану, коли загрози національній безпеці та внутрішній стабільності стають більш актуальними. Вони беруть активну участь у запобіганні правопорушенням, які можуть загрожувати національній безпеці. Це включає проведення розвідувальних кампаній, роботу з місцевими громадами та навчання населення розпізнавати потенційні загрози та повідомляти про них. У разі введення режиму воєнного стану начальник органу Національної поліції повинен провести заходи, визначені планом підготовки до дій у цей період, який

передбачає комплекс заходів, спрямованих на приведення органу внутрішніх справ до стану бойової готовності та забезпечення громадської безпеки і охорони громадського порядку на території оперативної відповідальності [6, с. 357]. Правоохоронні органи відповідають за швидке виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з військовими операціями, в тому числі тероризму, змови та воєнних злочинів. Вони використовують різноманітні методи, в тому числі прослуховування, моніторинг комунікацій та інші оперативні інструменти, щоб зупинити правопорушників до того, як вони встигнуть завдати шкоди.

Реалізація кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану є складним і багатогранним процесом, який потребує виважених рішень та врахування всіх факторів. Для того, щоб ефективно протистояти новим викликам, необхідно постійно вдосконалювати законодавство, зміцнювати правоохоронні органи та забезпечувати захист прав людини.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 03 березня.2022 р. № 2113-IX (із змінами, внесеними згідно із Законами України). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Чубінідзе О.О. Характеристика системи органів міжнародного кримінального правосуддя. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 5. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2018/60.pdf
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389 від 12.05.2015 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Співпраця з ворогом під час окупації: які обставини виключають кримінальну протиправність? Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL : <https://www.helsinki.org.ua/articles/spivpratsia-z-vorohom-pid-chas-okupatsii-ia-ki-obstavyny-vykliuchaiutkryminalnu-protypavnist/>.
6. Адміністративна діяльність: навч. посіб. / [М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Каляянов та ін.]. Київ : Правова єдність, 2009. – 432 с.